СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLII. Ч. 199. Джерзи Сіти, Н. Дж., субота, 25 серпня, 1934. VOL. XLII. No. 199. Jersey City, N. J., Saturday, August 25, 1934. THREE CENTS.

СТО МІЛІОНІВ ДОЛЯРІВ НА ДОПОМОГУ ФАРМЕРАМ.

ВАШИНҐТОН. — Згідно з плянами допомоги для рільництва в 1935-тім році, виробленими щойно урядом, бюро „Аґрикультюрел Аджостмент Адмистрейшен" виплатить фармерам, котрі будуть управляти пшеницю згідно з урядовою програмою, коло 100 міліонів долярів.

Згідно з цею програмою уряду, фармери засіють озимою й ярою пшеницею 62 міліони акрів землі. Минулого року вони засіяли тільки 59 і пів міліона акрів.

ЮНІЯ СТРАЙКУЮЧИХ РОБІТНИКІВ ВІДКЛИКУЄТЬСЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА.

ПИТСБУРҐ (Па.). — Питсбурська Центральна Робітнича Юнія, що представляє коло 100,000 юнійних робітників, заапелювала до президента Рузвелта вглянути в положення в алюміновім промислі, бо це положення може легко довести до поважних подій та заколотити промисловий мир в окрузі.

„Алюмінова Компанія Америки", котрої шість фабрик не працюють через страйк робітників, знову відкинула пропозицію робітничої юнії на переговори.

СТРАЙК МАЛЯРІВ НЕ ПОЛАГОДЖЕНИЙ.

НЮ ЙОРК. — Юнія малярів, декораторів і розвішувачів паперу, котра веде страйк малярів, покинула вже як безнадійні всі заходи переговорювати з орґанізацією підприєців та заявила, що страйкарі мусять видержати страйк до остаточної побіди.

Юнія сподівається, що їй вдасться зробити умови з деякими підприємцями й такими умовами заставити потім інших підприємців до переговорів.

БІЙКА МІЖ СТРАЙКАРАМИ Й ПОЛІЦІЄЮ.

КОЛУМБІЯ (Па.). — Триста страйкуючих робітників підприємства Марґолін Силк Ко. облягали 4 години в одній фабриці підприємства шерифа і його 11 депутатів.

Обложені поліцаї кидали на страйкарів слізні бомби, але це нічого не помагало. Шерифа і його депутатів звільнила нарешті відсіч стейтової поліції.

Страйк, що починає вже десятий тиждень, ведеться за признання юнії.

ЗУДАРЕННЯ ЛІТАКІВ НАД МІСТОМ.

БРУКЛИН (Ню Йорк).—Над дільницею Вилиємсбурґ зударилися в четвер зполудня два літаки, в котрих китайські студенти вчилися літати. Один літак упав на один дім; його летун згинув на місці. Другому вдалось осісти зі своїм літаком на бейзболевім грищу в дільниці Квінс. Хоча при осіданню літака летун вилетів на землю, він вийшов з пригоди зі зломаною рукою й звихненим плечем.

ВЕЛИКІ БАГАЧІ ОРҐАНІЗУЮТЬ „ЛІҐУ СВОБОДИ".

НЮ ЙОРК. — Ал Смит, Джан Дейвис, Айріні дю Понт та конґресмен Водсворт почали орґанізацію „Америкен Либерті Ліґ", котра каже, що її ціллю є добитися належного пошанівку для прав особи й для прав власности. Як видно з заяв деяких членів орґанізації, „Ліґа" звертається проти поступових точок політики президента Рузвелта, а передовсім хоче повести кампанію проти більше поступової фіскальної політики.

Із заяв визначних представників біржі видно, що за „Ліґою" стоять великі американські багачі.

КУБАЙСЬКІ ЗАГОВІРНИКИ ЗАСУДЖЕНІ НА СМЕРТЬ.

ГАВАНА (Куба). — Воєнний суд засудив Ечеварію, майора кубайської армії, та капітана Ерісе на кару смерти за участь у заговорі проти команданта кубайської армії.

СПОДІВАЮТЬСЯ СКОРОГО ЗАВЕДЕННЯ ОБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИ БЕЗРОБІТТЯ.

СИЛВЕР БЕЙ (Ню Йорк). — На конференції для промислових відносин промовляли визначні суспільні діячі. Найбільше часу заняла справа обезпечення проти безробіття. Всі бесідники предсказували, що суспільне обезпечення буде найголовнішою справою на найближчій сесії американського конґресу та що воно буде ухвалене в найближчій будучности.

ПЕРЕВЕЛИ НАЙБІЛЬШОГО БАНДИТА В НОВУ ТЮРМУ.

САН ФРАНСІСКО. — Найбільшого бандита Америки, Аль Капоне, перевезено з вязниці в Атлянті до вязниці на острові Алькатрас, щоби в цей спосіб зірвати звязки бандита з товаришами на волі.

ЗНАЙШЛИ ОСТАНКИ ДАВНЬОГО ЗВІРА.

НЮ ЙОРК. — Виправа Американського Музею Природничих Наук знайшла у Вайоминґу перший череп звіра барозавра, котрий жив на землі яких 140 міліонів років тому.

Барозавр був напів водною гадюкою. Мав він довжезну шию. Голова його була розмірно мала. Мозкова комора була теж мала, і, як уся його родина, він не був дуже розумним звірем.

БУДУТЬ ЗБІЛЬШАТИ ЗАСІВНУ ПЛОЩУ ПШЕНИЦІ.

З огляду на недостачу пшениці, спричинену недавньою посухою, бюро для рільничих справ у Вашинґтоні дозволить збільшити засівну площу пшениці на 5 процентів. На основі цього дозволу фармери засіють пшениці 3 міліони акрів більше, як було в первісному пляні уряду.

ЧИСТКА НА УКРАЇНІ.

(УП) Харківська ґазета „Комуніст" подає деякі дані про поновну чистку партії на Україні. Найбільше потерпіли від чистки партійні установи, звязані з видавництвом партійним, а дальше й установа Ратау (Радянська Телеґрафічна Аґентура України). В тих установах натраплено на щось такого, що дало привід до прослідження минувшини богатьох урядовців тих установ. Розуміється, всіх вичистили з посад. В видавництві „вичищено" директора Чернуху і Тарнопольського, редакторку Редькіну, секретаря Храковського, редактора Потієнка, редакторку Петровську і редактора Книжника. Всіх їх „вичищено" за те, що були Українцями і давніще працювали як Українці. В Ратау „вичищено" Галичанина Ренделя, редакторів Ґалієва і Вербу-Грищенка, директора міжнародного відділу Пташинського та заступника директора Ратау Паперіна. Одного лише Пташинського виключено за націоналізм, а всіх інших за опозицію чи за діла минувшини.

ВСІЛЯКО ЛЮДИ ПРОМИШЛЯЮТЬ.

На оригінальний спосіб взявся один англійський безробітний, назвищем Роджерс. Він входив до найбільше люксусових ресторанів у Лондоні і казав собі подавати найдорожчі страви й напитки. Коли вже наївся, „знаходив" у якійсь страві муху, чи щось подібного, і зачинав з власником ресторану пекольну авантуру. Цей останній, боячися за добру опінію своєї кухні, просив звичайно пана Роджерса, щоби затушував справу, а за те дарував йому зїджений обід, а часто додавав іще відшкодування. Попався Роджерс у цей спосіб, що через помилку зайшов у короткому часі вдруге до цього самого ресторану. Там пізнали його і віддали на арештантську дієту.

ДИВОГЛЯДИ.

Несеріозність іспитів з румунської мови ілюструє найкраще факт, що до іспиту з румунської мови покликано й Румунку з роду тільки тому, що вона жінка українського вчителя.

ВИБУХ МУНІЦІЇ НАСЛІДКОМ СПЕКИ.

В муніційних складах в Осовій Горі (Польща) вибухла пожежа. Це сталося наслідком спеки, яка розложила старий вибуховий матеріял. Згорів один магазин. Жертв у людях не було.

ВБИЛИ ВІЙТА.

В Синевідську Нижнім убив невідомий чоловік 40-літнього Федора Шкалубрина, місцевого війта, в його крамниці. Польські джерела твердять, що це робота ОУН.

„ДИПЛЬОМАТИЧНА МІСІЯ" І „БОЛЬШЕВИЦЬКА СВИНКА".

Мешканці місточка Атак, у сороцькому повіті, мають свою сензацію. Большевики спішно справляють міст через Дністер. Що дня приглядаються люди, як робітники карабкаються по мості. Недавно побачили нараз на пункті Роздільна, як від українського берега рушила моторова лодка з білою хоругвою.

Погранична стійка повідомила румунську команду. Офіцири вийшли назустріч. Всі думали, що лодка везе певно совітських дипльоматів до Румунії. Та нараз сміх. „Дипльоматична місія" приїхала, щоби забрати маленьку свинку, що мабуть з голоду у білий день втекла через Дністер до Бесарабії.

Населення має тему до розмови: „Коли люди втікали через Дністер, то большевики кулі посилали за ними наздогін, а за свинею то самі комісарі їдуть".

„Видно", каже інший, „яке там добро, коли вже й свині починають утікати!"

ПРОПАҐАНДА ЗА КУРЕННЯ ТЮТЮНУ.

У Варшаві виходить собі такий двотижневик, що називається „Вядомосци титоньове". В 6-тім числі цеї ґазетки є м. і. стаття п. н. „Тютюн і спорт". Там автор атакує всіх теоретиків спорту за те, що вони поручають спортовцям не курити і запевняє, що курення нічого не шкодить спортовцям, бо їх „сильний орґанізм легко зносить всякі отруї". Дуже, як бачимо, ориґінальна теза і знаменито „уарґументована". В тім самім числі є одна новинка з Америки, а саме, що в одній американській школі заведено спеціяльний предмет: „науку курення. В тій школі „хлопці вчаться курити під фаховим надзором професора-курця, що вчить їх розріжняти ліпші ґатунки тютюну від гірших і курити так, щоби це справляло їм якнайбільшу приємність". „Дзеннік Бидґоскі", звідки взято цю нотатку, називає таку роботу: „Компромітуюча пропаґанда".

ВІДГОМІН НАПАДУ НА ПОЧТУ В ГОРОДКУ.

Як відомо, Біласа й Данилишина зловлено в селі Верині, жидачівського повіту. На цьому місці поставлено згодом у ночі два хрести, за що поліція забрала з Верині кількох людей. На Івана Гаврилишина впало підозріння, що це він видав їх поліції, і за те в травні б. р. відбувся на нього напад. Проти одного з напасників, Ілька Музики з Верині, відбулася розправа в Стрию: засуджено його на 4 роки важкої тюрми.

АПАРАТ, ЩО УНЕМОЖЛИВЛЮЄ ЗАТОПЛЕННЯ КОРАБЛЯ.

Показ такого апарату, що його винахідником є французький інжинір Гійом, відбувся в Бульон Сір Мер у Франції. Винахідник замкнувся в кораблі, який опісля затоплено. По кількох хвилинах корабель виплив на верх. Цей апарат опирається на правилі Архимеда, а його тягар є залежний від поемности корабля. Для найбільшого трансатлянтійського корабля є потрібний апарат вагою 10 тон.

ВІДКРИТО НОВИЙ ЗАГОВІР НА КУБІ.

Уряд Мандієти каже, що він попав на сліди нового заговору. Заговірниками були офіцири, а провідником полковник Маріо Германдес. Заговірників арештовано.

СОВІТСЬКА АВІЯЦІЯ.

(УП) Анґлієць Джан Ґрірсон написав недавно книжку про совітську авіяцію. Сам він обїздив майже ввесь совітський Союз на літаку, тож менше-більше знає обставини. Пише він, що совітська авіяція велика по числу і летуни добре вишколені, але в них замало ініціятиви. Слабим пунктом моторобудування є механіка. Москалі копіюють досить добре чужі моделі моторів, але самі зробити нічого не можуть. Також слабо представляється ремонт. То про воєнну авіяцію. Цивільна авіяція існує в Совітах на папері. Літаки літають нереґулярно і пасажирів не перевозять. Їздять ними деколи лише службовці. Почта потягами йде скорше, як літаками. Найкраще вдаються большевикам підробки моторів типу „Юпітера".

ЗНАЙШЛИ НОВИЙ ДОРОГОЦІННИЙ КАМІНЬ.

Англійський учений, Патрік А. Клейтон, знайшов недавно в лібійській пустині підчас своєї наукової виправи дорогоцінний камінь, цілком ще дотепер незнаний. Подібний він трохи до австралійського каменя, т. зв. „скала Дарвіна" і трохи до індокитайського каменя „Тектайк". Є він жовтої краски, а ошліфований дає незвичайний ефект. Клейтон назвав його „космічним каменем", бо припускає, що він походить з якоїсь іншої планети.

ПІСОК З ПАЛЕСТИНИ.

У побожних жидів панує звичай, що до гробу кидають грудку землі з Палестини. Цей звичай використав адміністратор жидівського цвинтаря у Варшаві, пан Ґляйхґевіхт, і зачав масово продукувати цю „палестинську землю", вживаючи до цього звичайного піску з Варшави. За мішочок цеї землі брав по 10 зл. Інтерес був би був іще кращий, якби тревав довше. На жаль, цьому перешкодила поліція.

ВТОПИВСЯ ДИРЕКТОР ЛЬВІВСЬКИХ ВОДОПРОВОДІВ.

У Балтійськім морі втопився директор львівських водопроводів, Александрович. У певній хвилі він кинувся на ратунок потопаючій жінці, також зі Львова, Еві Гуперт. Одначе скоро його опустили сили (дир. Александрович був уже людиною в старшому віці) і він утопився, заки люди йому поспішили з помічю. Ева Гуперт утопилася також.

ЗАБОРОНА ІМПРЕЗ.

Рішенням підгаєцького старости заборонено всім культурним товариствам по селах: Богатківці, Литвинів і Мужилів — уладжувати вистави.

КОСТЕЛ ЖЕРТВОЮ ГРОМУ.

В селі Сулеміжиця, радомщанського повіту, підчас бурі вдарив грім у костел. Не зважаючи на дуже енерґійні зусилля вогневих сторожей, костел згорів до тла. Втрати виносять 70,000 злотих.

МОСКВА ГОСТРО ПРОТЕСТУЄ ПРОТИ ЯПОНСЬКОЇ ПОВЕДІНКИ В МАНЧУКУ.

ДОМАГАЄТЬСЯ ЗВІЛЬНЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ГРОМАДЯН ТА УРЯДНИКІВ СХІДНЬО-КИТАЙСЬКОЇ ЗАЛІЗНИЦІ.

МОСКВА (СССР). — З доручення радянського уряду московський посол у Токіо, Юренєв, подав японському урядови гостру ноту-протест проти того, що в Манчуку переведено арешти російських горожан та службовців на Східньо-Китайській залізниці. Юренєв домагається негайного звільнення з арешту всіх 88 російських горожан, яких арештовано за саботажі, орґанізацію повстання в Манчуку, за шпигунство й т. п., як заявляють японські воєнні власти.

Крім того Юренєв протестує проти заяв воєнного міністра Гаяші про те, що російський воєнний штаб орґанізує ріжні анархічні виступи в Манчуку. Юренєв заявляє, що московський уряд уважає однаково відповідальними як уряд Манчука так і японську воєнну владу в Манчуку за репресії, які там провадять проти російських горожан та урядовців.

ЗРУЙНУВАЛИ КОРЕЙСЬКЕ СЕЛО.

ТОКІО (Японія). — Телеґрафічна аґенція Ренґо повідомляє, що бандити напали на корейське село біля стації Поґранічная й зруйнували та розграбили його. Притім убили 33 Корейців, японських горожан. Звертає на себе увагу, те, що цей бандитський напад переведено на самому кордоні з Росією й у районі Східньо-Китайської залізниці.

МОСКОВСЬКА ПРЕСА НАПАДАЄ НА ЯПОНІЮ.

МОСКВА (СССР). — Вся московська преса далі веде шалену аґітацію проти Японії. Преса найбільше нападає на японську „воєнну кліку" на чолі з міністром війни Гаяші. Ґазети особливо гостро атакують Японців за те, що вони обвинувачують Москву в орґанізації заворушень та саботажів в Манчуку й на Східньо-Китайській залізниці.

Вся московська преса відпирається від цього й винує, японську воєнну владу в безпідставних і провокаційних нападах.

ЗАПОВНЯЮТЬ ДАЛІ КАТОРГУ В БЕРЕЗІ КАРТУСЬКІЙ.

ЛЬВІВ (Західня Україна). — Зі Східньої Галичини майже без перерви польська влада пакує до табору в Березі Картурській Українців ріжного віку й стану. На днях до цеї каторги відставлено з Рогатина трох українських студентів, які були сковані докупи ланцюхами.

Цими жертвами польського терору є студенти: Л. Прокопович, І. Ошитка та В. Шмиґель.

ЗЛИДНІ ПРИВОДЯТЬ ДО СПЕКУЛЯЦІЇ.

КИЇВ (Україна). — Місцева влада не може дати собі ради з боротьбою зі спекуляцією, до якої спонукує населення злиденне життя. Спекулюють у той спосіб, що старші горожани дістають з ріжних крамниць та джерел крам, а діти перепродують його на вулицях міста тим, які позбавлені радянською владою права на купівлю краму з державних крамниць, або які не можуть в леґальний спосіб дістати необхідні їм засоби поживи.

Радянська міліція не в стані боротися з дитячою спекуляцією, за що карають дорослих, звичайно розстрілом. Преса тепер веде кампанію проти дитячої спекуляції й старається втягнути в боротьбу зі спекуляцією комсомол та піонірів. Для багатьох родин спекуляція, властиво перепродаж краму, є одиноким способом уратування від голодової смерти, а тому люди відважно ризикують своїм життям.

ПІЧНУТЬСЯ ПЕРЕГОВОРИ ІРЛЯНДІЇ З АНГЛІЄЮ.

ДУБЛІН (Ірляндія).—Стало відомо, що ірляндський уряд рішив почати переговори з британським урядом на підставі так званого документу число друге. Цей документ виробив попередній уряд у тому дусі, що Ірляндія стає незалежним членом британської імперії, звязаним з іншими домініями лише через особу короля.

ГІТЛЄРІВЦІ АРЕШТУЮТЬ СВОЇХ ПРОТИВНИКІВ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Почалися арешти тих, що голосували проти диктаторської влади Гітлєра. „Тайне" голосування не було тайним для Гітлєрівців. Арештованих карають за „радикалізм" та за інші провини проти націонал-соціялістів, але „не за голосування".

По всій Німеччині посилилася боротьба проти християнства. На місце християнської релігії націонал-соціялістичні ортодокси стараються відродити стару поганську німецьку віру.

ВИНУЄ БУВШОГО ПРЕМІЄРА В УБИВСТВІ.

ПАРИЖ (Франція). — Син убитого в Діжоні прокуратора Прінса вніс судову скаргу на бувшого премієра міністрів Франції, Шатана, та проти ґенерального прокуратора Пресарда. Молодий Прінс обвинувачує обох бувших високих державних достойників у смерти його батька, який знав усі високо поставлені особи, що пособляли Ставіському в його міліонових шантажах.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holiday at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодинoке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Friday's Issue (with Ukrainian Weekly):		Число з пятниці (з англійською частю):	
One year	$ 2.00	На рік	$ 2.00
Six months	$ 1.25	На пів року	$ 1.25
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Ситі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016.
Акдреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗАКОН УСІХ ОБОВЯЗУЄ.

Так звана краєва робітнича рада, що має начальний нагляд над робітничими справами, звязаними з відбудовою краю, видала оноді рішення, яке відбилося широким відгуком в цілій американській державі.

Була це справа підрядного урядовця федерального уряду для відбудови краю, Джана Дж. Доневана, котрого відправлено минулого червня з роботи за те, що він брав живу участь в орґанізації урядових робітників. Відправа Доневана довела до того, що юнія почала пікетувати перед будинком департменту торговлі, в котрому мають приміщення всі бюра уряду для відбудови краю. Самий же Доневан вніс проти відправлення жалобу до робітничої ради, котра тепер розглянула справу й видала знаменний осуд.

Цим осудом рада признала деяку вину за Доневаном, називаючи його поведінку не зовсім помірковaною. Одначе рада признала рівночасно, що Доневан видно був подражнений несправедливим становищем урядових наставників над собою та що через це він повинен бути виправданий. Зате рада не бачить виправдання для поведінки цих наставників, а головно самого ґенерала Джансона, начальника уряду для відбудови краю, котрий відправив з роботи людину за те, що вона виконувала своє право до робітничої орґанізації, право, признане виразно законом, а саме нині вже ославленим параґрафом 7А. Рада каже, що робітника треба судити за його здібностями до роботи, а не за звязками з якоюнебудь орґанізацією.

Рада виразно закидує ґенералови Джансонови, що він постановив викинути з роботи Доневана, як цей став на чолі юнійних робітників уряду. Осудивши поведінку ґенерала, рада приказала ґенералови приняти Доневана назад до роботи.

Рішення ради викличе в краю найкраще враження. Не важне це, що в ньому признається безправне поступування високого урядника, а важне те, що безправне поступування навіть високого урядника знаходить негайно урядовий осуд та що безправство навіть високого урядника стрічається з приказом здержати несправедливу поведінку та направити кривду.

Історія знає більше таких випадків. Діставали такі лекції навіть абсолютні монархи, як пруський король Фридерик. Повна таких навчань історія Анґлії. І від таких лекцій не слабла ніколи державна влада, цісарська чи королівська. Якраз навпаки: кождий такий випадок скріпляв владу, бо скріпляв довіря народу в законність уряду, в справедливість.

Не терпіли від таких лекцій монархії, не потерпить тепер від лекції ґенералови Джансонови американська демократія.

Д-р О. Грицай.

ВУЛЬКАН ВИБУХАЄ

Момент з липневого революційного пучу у Відні. (25. VII. 1934 р.).

Наступ на державний уряд.

Площа **Бальгавсплац.**

Палата уряду державного канцлера.

Це 11. год. рано.

При вході два стійкові в шоломах і з крісами. Випрямлені, мовчазні, сіріозні, начеб вони чули кожне слово **ради міністрів,** зібраної тут тепер на першім поверсі старої, але елеґантної резиденції уряду, що за Габсбурґів була палатою міністерства законних справ.

— Царство **канцлера Дольфуса** — як кажуть з респектом Віденці.

Але ввесь окіл тут надиханий взагалі подихом традиційного респекту, підкресленого ще з давніх давен густро набитими крісами мовчазних стійкових. Бо от саме просто палати уряду канцлера видвигається величавий комплекс колишнього **цісарського Гофбурґу, —** „понурого замку понурих володарів" — як писав у своїм романі про кронпринца Рудольфа **Кльод Ане** — а далі **Гельденпляц** зі своїми гордими памятниками принца Евгена й архикнязя Карла. Тільки весела зелень аристократичного **Фольксґартену** поздовж бічного фронту палати державного уряду дихає на володарський округ чимось погідним і легким, мов мріючі блиски соняшного золота на високих каштанах алеї Єлисавети.

Де-далі годинник на **Міхаелерпляц** по той бік Гофбурґу видзвонює повагом пів до дванацятої.

Тут якась молода дама підходить до дижурного вахмана в брамі палати і, показуючи йому леґітимаційну пропуску, про щось чемно питає по французьки, при чім часто повторює імя канцлера Дольфуса. А вахман молодий, з незвичайно інтеліґентним виглядом чоловік, відповідає їй рівно плавко в її мові і проводить до одного зі ждальних сальонів.

— Рада міністрів — каже вахман.

— Рада міністрів — повторює дама, притишеним голосом, наче й вона бажалаб достроїтися до сторожко чуйної атмосфери державного уряду, де тепер рішається може одно з тих питань, від якого залежить судьба шести міліонів населення. Зрештою у ждальні багато інших осіб, призначених нині до прийомів у найріжніших ділах. Цивільні й військові інтересенти і приватні, ближчі знайомі з кол урядовців чи з ділянки прилюдної служби, журналісти, літерати й фотографи, якими канцлер Дольфус уміє послугуватися гаразд у щораз доцільніше наладжуванім апараті політичної пропаґанди за гаслом вщерть **незалежної Австрії.**

А вказівка на високо видвигненім золотистім годиннику в стилю рококо посувається тихо й непомітно, але несхитно вперед, і це вже три на дванацяту.

Чекаючі на прийом дожидають нетерпляче кінця ради міністрів і своєї черги.

Але там, в апартаментах державного уряду сьогодні якась надзвичайна ситуація, як це видно з облич службовців, і зголошеним до прийому доведеться мабуть чекати ще довше.

Та це покищо найглибша тайна. Її знає в цей мент тільки ґенеральний державний комісар, міністер **майор Фай,** сповіщений про все розвідчиками **Гаймвери.**

„В казармі **Штіфтскасерне на Зібенштернґассе** — звітують гаймверівці — збираються люди у військових і поліційних одностроях і задумують якусь акцію".

Фай слухає занепокоєний.

Яку акцію? Проти кого? І в яких розмірах?

Він безпроволочно видає свойому адютантови **Врабелеви** наказ вислати одного з кримінальних урядовців на Зібенштернґассе провірити всю справу, після чого інспектор кримінального відділу **Марек,** подається негайно туди. А майор Фай, як один з найактивніших членів уряду, прохає канцлера Дольфуса перервати раду міністрів і обміркувати все, що потрібне на випадок збройної акції зі сторони отих невідомих людей, що тепер збираються на Зібенштернґассе.

І канцлер годиться на предложення Фая.

Але вже за пів години цей дістає — як першу повідому від висланого на звіди Марека — вістку, що на Зібенштернґассе **„щораз живіше".** І от тепер Дольфус обговорює зі своїми найближчими співробітниками плян державної протиакції, хоч обриси його дуже загальні, бо ворожий замисл у подробицях ще не відомий.

Зібенштернґассе, З і б е н ш т е р н ґ а с с е!

Місцем збору є там **„Німецька Руханкова Галя".** Але що саме є ціллю отого збору, і хто вони оті люди, що там тепер збираються? **Невже й це — націсти?**

Канцлер Дольфус думає на хвилю про молодого націста, **Йозефа Ґерля,** що його вчора увечорі повісили за динамітний замах і збройний наступ на **обервахмана Форстера,** і його гарне високе чоло на хвилю важко хмариться. Та він узагалі якийсь дивно поважний сьогодні. Його чудово приємна усмішка, яка так чарувала всіх, що мали нагоду з ними говорити, все наново гасне на його устах, і він більше слухає, ніж говорить.

Але голова уряду в ньому не пускає з твердих рук керми влади.

От міністрови краєвої оборони, ґенералови **Ценерови** наказує він податись зараз у своє міністерство і видати всі найконечніші розпорядки. Державному секретареви безпеки, **Карвінському,** доручує передати телефонічні накази до президії поліції — (в який одначе сидять два закаптурені націсти, д-р Штайнгойзль і Ґроман) — а майор Фай має звязатися з одним офіцером **Гайматшуцу,** і ті частини заалярмувати тепер до оборони уряду.

Але чи всі вони певні підпори уряду Дольфуса?

Тут чоло славного канцлера хмариться знову.

Він бачить крізь вікна своєї робітні золотисті мережки на деревах Фольксґартену. Він згадує тихим споминoм свою дружину і двоє своїх дітей, що дожидають з тугою його приїзду ген там в італійській землі, в Річіоне. І Дольфус почуває, які важкі й безконечні оті години його державно-творчої праці в палаті на площі Бальгавсплац. І ще думає канцлер про французьку журналістку, якої твори про нинішню Австрію він обіцяв присвятити кілька важливих слів, та про товариство допомоги жертвам війни, відпоручників якого мав він нині прийняти. Коли тут раптом вулицею Левельґассе, яка від сторони парляменту веде до палати державного уряду, затарахкотіли якісь тягарові авта. Важко, грізно й нестримно. Одно по одному, довгим рядом одинацяти возів, усі вкриті плахтами й кермовані невідомими людьми у військових і поліцайських одностроях.

Це саме 1. год. пополудні, і збирається на дощ.

Що за видовище! Парк тягарових підвод на Левельґассе коло самого уряду! Тут, де навіть елеґантні повозки й панські авта ніби стишують гомін своєї їзди, коли переїздять попри Фольксґартен до центру міста!

Ні, справді — невже?

Але тягарові авта підїздять швидко й нестримно аж під саму браму державного уряду. І поки ще розставлені стійки змогли зняти кріс з плечей, сірі плахти миттю розкрились і з авт почала зіскакувати — **узброєна мужва. 144 чоловіка,** здебільшого колишні жовніри, усунені з армії за приналежність до націстів, але поприм них і **активні поліціянти.** Всі вони — **націсти,** порив яких захоплює все, як горяча лява вибухаючого вулькану. Одна хвиля — і шіснацять жовнірів залоги канцлерамту враз з її комнандантом уже розброєні й під сторожею ворохобників, які наступом на канцлерамт загадали **повалити уряд Дольфуса.** На Зібенштернґассе вони зодягнулись і узброїлися, а Фаєвого довірника Марека придержали так, що **ніякої вістки про їх виїзд він уже подати не зміг.** А тих між ними, що вагалися, особливож своїх сторонників між активними вахманами, що були того дня в службі, або лиш хвилево на відпустці, їх ватажки змогли приєднати для свойого починну запевненням, що „намічена ними акція — **леґальна,** а саме „з доручення самого президента держави **Мікляса,** в користь переґрупування теперішнього уряду". І ввесь той нечуваний замисл ворохобникам спершу вдається! От знову одна хвиля, і вже вони тепер, у білий день, у Відні, в самім центрі міста і в часі воєнного поготівля армії, змогли обсадити ввесь уряд, примусили револьверами всіх присутніх в уряді здатися їм, і є на протяг семи годин панами життя і смерти всього уряду. Яка звага!

„Генде гох!"

„Руки вгору!"

І тут міністри, найвищі урядовці держави й військові достойники — всі мусять піднести руки вгору. І всі вони, починаючи від міністра й ґенерального державного комісара Фея і міністра прилюдної безпеки Карвінського, аж ген до маніпуляційних урядовців, журналістів і фотоґрафів, мусять повинуватися революціонерам сліпо, бо ці загрожують, що з першим відрухом якоїсь оборони **(і наступу відсічі)** — вимордують усіх в уряді. І так ворохобники одну частину тих полонених держали в окремім сальоні, де ніхто з них не смів рушитися, а другу—до **300 людей!**—зігнали на подвіря уряду, де вони до самого вечора хиталися між життям і смертю, як учасники страшної траґедії. Бо націвські революціонери невблагані у своїй революційній послідовности до жорстокости, до очайдушної безоглядности. От частина їх вдирається зараз до робітної кімнати канцлера Дольфуса, наймогутнішого репрезентанта режіму, зненавидженого австрійськими націстами, і тут провідник тієї частини, 35-літній Отто Плянета, колишній фельдфебель при австрійській армії, рішений на все.

Правда — вірний слуга Дольфуса, Гедвічек, прочуваючи небезпеку, якою загрожений канцлер, успів двері до його робітні замкнути гаразд, і революціонери у свойому наступі мусять на хвилю спинитися.

Але тільки на хвилю.

Бо дванацять чоловіка, якими кермує Плянета, розбивають двері до робітні канцлера прикладами крісів на штуки, і поки Дольфус зміг утекти і скритись у притикаючім до палати уряду державнім архіві, вони з витягненими револьверами являються на порозі канцлерової кімнати.

Alea iacta est!

Як вбивники Валенштайна, як французькі революціонери, що гонились за Марією Антоанетою, як заговірники, що наступали колись на царя Павла, або на сербського Олександра.

Жертва мусить згинути!

Три вистріли...

Дольфус закриває лице руками й паде.

І повних три години греває його боротьба зі смертю, повних дві години він мучиться, поки милосердна смерть кінчає на віки його терпіння. Але ні лікаря ні священика революціонери до нього не допустили, так, що він дослівно сплив кровю.

Тільки коло години ½3. покликали до конаючої жертви міністра Фая — який, держаний досі окремо під сторожею, не знав про ніщо — і йому то канцлер Австрії передав свою останню волю, прохаючи Фая щораз слабшим голосом, щоб заопікувався його дружиною і дітьми і запобіг дальшому проливови крови...

„Треба створити мир..."

були останні слова Дольфуса до друга, після чого Фай був віддалений революціонерами знову до кімнати, де інтерновано членів уряду та урядовців аж до самого вечора під загрозою револьверів. А вмираючий Дольфус лишився сам-на-сам зі своїми вбивниками, стороженний ними осторонь усіх людей в уряді аж до самої смерти...

Справді:

Яка траґіка боротьби і смерти за ідею!

А дотого пуч націстів **окончним успіхом не увінчався.** Бо хоч і пощастило їм захопити хвилево ще й віденську радіостацію **„Раваґ"** і проголосити звідтам уступлення уряду Дольфуса, то до сподіваного ними виступу **д-ра Рінтелена як наслідника Дольфуса** не прийшло. Рінтелен наложив на себе руку, а націсти після безвиглядної, хоч і шалено смілої облоги уряду, коло 7. години увечорі мусіли таки здатися, і вже трох з них повісили. **Недопитсав ось їх головний провідник.**

Аркадій Аверченко.

МОВЧАЗНИЙ ЧОЛОВІК.

—o—

Зпоміж багатьох гостей, більшість із яких я не знав, вісім мусіли переночувати у віллі в чотирох малих кімнатах. Услужлива господиня представила мені якогось невеличкого чоловіка та сказала:

— А з вами в одній кімнатці спатиме Максим Семенич.

Я вклонився та відповів:

— О, прошу, прошу!

— Не маєте нічого проти того? — спитав мене боязко Максим Семенич.

— Алеж прошу... чогож бо?

— Тому, знаєте, тому... що я дуже невідповідний для товариства.

— Як то?

— Ось так... Я належу до старих людей... не люблю багато говорити... волію мовчати. А ви, знову, молодий чоловік, який, може, волить розповісти то це то те.

— Навпаки. Я також люблю мовчанку. Не належу до балакунів!

— Тим краще, — сказав задоволено Максим Семенич. — Тут ми зійшлися, як і треба, чи ні? Хе, хе, хе!

Як ми ввійшли в кімнату та стали роздягатися, він сказав:

— Бувають, знаєте, люди, які не можуть стерпіти мовчанки. Тому то я перед хвилиною звернувся до вас із тим питанням.

— Щодо мене, будьте зовсім спокійні.

— Дякую, дякую, Справді рідкий виняток.

Зняв один черевик і кинув його під ліжко, споважнів і задумався, а потім повеселішав і сказав:

— Я саме пригадав собі одну пригоду, яка приключилася за моїх молодих літ... Я жив в одній кімнаті з одним студентом, що звався Силандів. Отже, я мовчу... один день, два дні. Мовчу. Зпочатку він на рахунок того виправляв жарти: говорив, що я не маю чистої совісти. Пізніше з того став нервовий, а вкінці став сваритися... Що з тобою? — сказав раз до мене. Чи не присягнув ти собі, що мовчатимеш наче мул?

— Та не маю що говорити, — сказав я йому.

— Маєш, маєш, — крикнув він до мене — мусиш мені щонебудь оповісти.

— Та що буду оповідати тобі? — І я далі мовчав. Один день, два дні.

Раз тарахнув він об стіл пляшкою та крикнув до мене: „ А з мостаб тобі триста! З яким вдоволенням розбив би я цю пляшку на твоїй голові, щоби бодай раз почути людський голос із твоїх уст." Та я і далі мовчав. А вкінці одного вечора як він визувався, кинувся на мене з черевиком і крикнув на все горло: „Це вже не життя! Я не знаю, чи я в гробі, чи в келії! Завтра випроваджуюся!" І знаєте, що сталося?

Мій сусід тихо та вдоволено сміявся.

— Вивтікав, вивтікав!

— Та то, напевно, мусів бути якийсь дуже нервовий чоловік, — промимрив я та з вдоволенням вскочив у холодне ліжко.

— Нервовий, гадаєте? Тоді, на мою думку, всі люди нервові! Тоді так само нервова й одна двацятьлітня, весела, здорова дівчина? Мав я, знаєте, таку наречену. Зпочатку сказала вона мені: „Я вдоволена, що ви такі поважні, що ви не балакун". Та пізніше, заки я відійшов, завдала мені питання: „Чому ви ввесь час мовчите?" „Та що буду говорити?" „Що? Абож не маєте ніякої теми? Що ви, наприклад, нині робили?" „Я був у канцелярії, вполудне обідав, а тепер прийшов до вас". „Мені в вашому товаристві, сказала вона, зовсім приємно. Ви ввесь час мовчите..."

— Така вже моя вдача, сказав я, тай ви всеодно, любите мене такого...

Одного дня дала вона мені гарбуза.

Не поспішаючись, визув він і другий черевик і говорив далі:

— Та раз таки якийсь незнаний чоловік наче біснуватий накинувся на мене. То було в залізниці. Подорожуємо ми в тім самім переділі, я сиджу та, як звичайно, мовчу...

Я прижмурив очі та став хропіти, чи не зробив би я так кінець його базіканню.

— Насамперед він спитався мене: „Де їдете?" „Так". „Що ви хотіли сказати тим „так"?

— Рррр! Пффф...

— Гм. Він спить, справді спить!... Так, молодість, молоість! Такий був і той студент, що жив зі мною в одній кімнаті. Як лише накрився коцом, зараз починав хропіти. Зате нічю частенько будився та сам зі собою говорив...

...Я перестав хропіти, підперся на ліктях і сказав дуже люто:

— Ви кажете, що ви чоловік, який зовсім не любить оповідати. Я не можу виробити собі такого погляду про нас!

Він звернувся до мене дуже зчудуваний:

— Як то?

— Так говорите без упину!

— Я все те оповідаю для приміру. Прошу вас, послухайте цей примір...

— Слухайте ви! — крикнув я гнівно й обернувся. — Коли ще й далі будете говорити про вашу мовчазність, я не повірю вам ні словечка!

— Якжеж це? — спитався мене мій сусід дуже здивований, розчіпаючи камізольку. — Не можу повірити, щоби я дав вам причину сумніватися в цьому, що я говорю! Через мою мовчанку я мав раз неприємність навіть у канцелярії. Прийшов раз мій директор, у доброму гуморі, прикликав мене до себе та спитався: „Щож там нового?" „Нічого!" „Якто нічого?" „Та так, нічого". „Як смієте говорити мені таке в очі?"

— Я сплю! — крикнув я. — Добраніч, добраніч, добраніч!

Він рішучо взявся за кравату.

— Добраніч... „Як смієте мені так відповідати!" сказав він.

Я поволеньки обернувся до стіни та дійсно заснув.

* * *

Один соняшний промінь пробився крізь мої повіки та присилував мене отворити очі.

Коли я почув, що хтось говорить, обернувся на другий бік і побачив під ковдрою Максима Семенича. Говорив сам до себе да дивився у стелю.

НА БІЖУЧІ ТЕМИ.

СЕНЗАЦІЙНИЙ ГРАБУНОК.

Кампанія католицьких епископів, протестантських проповідників і жидівських рабінів за уморальнення фільмових вистав замовкає. Дехто думає, що вона уморальнила фільми та підрубала в корінi це дерево лихих впливів, що виросталo з фільмових вистав.

Що фільмове представлення життя має деякий вплив на людей, не дасться заперечити. Але чи можна рівняти цей вплив зі силою впливу справжніх подій? Чи може найбільше цинічна бандитська фільма, себто фільма, в котрій бандити представлені героями, котрим найбільші злочини уходять безкарно, зробити таке враження, яке зробив на американське громадянство цими днями бандитський напад у Бруклині, в котрім 10 бандитів за пів години дістали в свої руки майже пів міліона долярів і котрих уся поліція Ню Йорку не могла зловити?

Пощо тоді показувати на скалку в однім оці, коли з другого ще не винято поліна?

ЧИ БУЛА ВТРАТА?

Новинки про найбільший в історії грабунок у Ню Йорку, в котрім бандити захопили 427,000 долярів, закінчуються вісткою, що підприємства, котрих гроші були на ограбленім авті, шкоди не потерпіли, бо їх гроші були обезпечені.

Це ще не значить, очевидно, що втрат не було. Не втратили обезпечені фірми, то втратили обезпеченеві підприємства, а властиво ті, що обезпечувалися. Це вони заплатили кошти грабунку. В цім саме й лежить суть обезпечення.

Коли тепер обезпечуються великі підприємства перед втратами на випадок грабунку, то чи не розумно обезпечити себе перед утратами, які спадають на людину через смерть хлібодавця?

ЯК БУДУТЬ НАВЕРТАТИ?

Заповідає Гітлер, що він тепер зверне свою увагу на завдання навернути до націстичних переконань цих 10 процентів Німців, котрі голосували проти нього минулої неділі.

„Ню Йорк Таймс'' питається, яких способів буде він уживати для цього навертання: Чи не буде він уживати старих германських способів, коли то мужчина, хотячи дістати собі жінку, бив її палкою по голові та волік за собою, держачи за волосся?

Але пощо аж так далеко йти в германські часи? Чому не можна взяти прикладу з сусідньої Польщі, котра вже 6 століть навертає до себе Україну й усе ще нарікає

„І бю ту Русь, і калічу, і рубаю, а вона мене все ще не любить''.

ЧИ ВЕЛИКА РІЖНИЦЯ?

Багато людей читає з обуренням про того пана з Гобокену, в стейті Ню Джерзі, що за 700 долярів продав свою жінку свому знайомому, котрому вона подобалася.

Обурення оправдане, бо звертається воно проти трактування людини нарівні зі звіриною. Одначе, чим саме ріжниться такий продаж жінки мужем від того, як батьки видають свою дочку за нелюбого їй мужчину, бо він має великі гроші або дохідну посаду? Ріжниці є, але чи це ріжниці по суті справи?

НАСЛІДКИ НЕОСУДЖЕНОГО ПРОДАЖУ ЛЮДИНИ.

У Франції виявилося, що покійний французький політик Бріян мав любку, панію Нуто Коли їй було 17 літ, родичі видали її за банкира, котрого вона не любила. Вона скоро полюбила молодого анархіста, котрий з часом став одним з найбільших політиків Франції. Нерозведена з мужем, вона жила з Бріяном. Хоч бідна, вона ніколи не хотіла продати листів Бріяна до неї. Родина її вireклася; навіть по її смерти робила скандал за те, як її хотіли ховати коло мужа.

ЗМІНЯЮТЬСЯ ЧАСИ.

Вийшла недавно книжка про сто днів царювання Наполеона по втечі з острова Ельби до програної ним битви під Ватерльо.

Книжка оповідає, як то французький король, що засів на престолі Франції по осадженню Наполеона на острові Ельбі, не знав про втечу Наполеона з острова, поки Наполеон не висів на березі Франції й зробив багато дороги до Парижа.

Нині в часах телеґрафу, телефону, радія вісти розходяться так скоро, що віденські націсти задумали вперед захопити радіову стацію, проголосити державний переворот, а щойно потім пробувати його переводити.

Заборона.

Пані входить з маленьким песиком на руках у каварню. Вейтер каже:

— Прошу пані, з песиком до каварні входити заборонено.

— Я не входжу з ним, бачите, що несу його!

На викладі.

Кожна річ має три боки: один правничий, один науковий та один за здоровим розумом...

ВДОВИНА ЛЕПТА.

З діяльности югославських просвітян.

Українське громадянство з великим інтересом слідкує тепер за діяльністю Українців на далекій чужині. Про це свідчать численні замітки в нашій пресі з життя Українців на Далекому Сході, в Туреччині, на Балканах і т. п. Треба признати, що цей інтерес є цілком оправданий — нові орґанізації й діяльність Українців на далекій чужині свідчать про зріст національного українського життя, про силу української справи й дають немало прикладів, гідних наслідування.

Оце недавно появилося з Загребі перше число нового українського видання п. з. „Український Клич". Присвячене в цілости українському товариству „Просвіта'' в Югославії, воно подає цікаві відомости про життя й діяльність югославських Українців. „Просвіта" в Загребі була заснована ще в році 1923, але щойно в останніх літах під кермою свого енерґійного голови, п. В. Войтанівського, вона розвинула більшу діяльність і поширила свою орґанізаційну основу. Вона має тепер 619 членів, обєднаних у загребській централі й у 18 філіях. Товариство не тільки провадить свою просвітянську діяльність, не тільки бореться з денаціоналізацією, яка загрожує українським висиленцям у Югославії та їх дітям, але й ще живо відкликається на всі явища загально-національного українського життя. Треба подивляти ту енерґію й завзятість, з якою ці наші земляки розвивають там свою діяльність. Без коштів, без засобів у несприятливих обставинах вони вступають у звязки з іншими орґанізаціями, роздобувають книжки й часописи, поширюють їх у своїх орґанізаціях і рідним словом підтримують національне життя і дух своїх земляків.

Ще більше треба подивляти жертвенність тих людей та їх зрозуміння для загально-національних справ і починів. Нуждарі, що й самі мало що мають, ці югославські Українці відгукуються на заклики наших орґанізацій і влаштовують у себе збірки пожертв на народні цілі. Оце й недавно вони зробили таку збірку на Український Дім у Празі. По динарови, по два, а хто й більше, ці патріоти зібрали 225 динарів і переслали цю суму через „Розбудову Нації" Музееви Визвольної Боротьби України. Честь і слава таким жертводавцям! Вони не мають багато самі, динар до динара мусять складати на свої місцеві потреби, а всеж не забувають про завдання загально-національні. Ціла югославська „Просвіта" за рік мала прибутків менше як 4 тисячі динарів, а на Український Дім „Просвіта" зібрала 225 динарів, себто дванацяту частину своїх річних прибутків. Хай ця „вдовина лепта" послужить прикладом для заможніших членів нашої нації, а особливо для наших багатших орґанізацій. Якби кожна з них зробила так, як загребська „Просвіта", Український Дім у Празі давно вже був би готовим фактом, а не підстаркуватим проектом.

Пр. Небера.

ПОДЯКА.

Я, нижче підписаний, член У. Н. Соза, складаю щиру подяку головним урядникам У. Н. Союза за виплачення мені 75 долярів з фонду запомогового, котрі мені стали великою допомогою. Я знаходжуся в шпитали вже два роки й терплю тяжку хоробу. Тепер я вписую до У. Н. Союза свого сина, бо батько У. Н. Союз помагає в нашім нещастю.

Іван Заневич,
член 263 від. У. Н. Союза
в Фултон.
Дмитро Бажалук, секр.

Між лікарями.

— А я вам, пане товаришу, кажу, що то звичайна ґрипа.

— Я кажу, що то запалення легенів. Я готов заложитися з вами!

— За гарну вечерю, добре?

— Добре, за кілька днів переконаємося при секції.

Ф. Герцоґ.

ЦЯ НЕЩАСНА МАРАТОНСЬКА БИТВА

Золоту буллю видали 1222 року, битва біля Могача була 1526, Мартин Лютер народився 1483, Америку Колюмб відкрив 1492 року. Та коли була маратонська битва, того я направду не знаю.

А тимчасом ми це вчилися в ґімназії. Ба, я навіть тямлю подробиці тієї битви. Був тоді літній день. У клясі запанувала якась скука, а крізь відчинене вікно чути було гук льокомотиви на недалекій стації. Одна половина учеників дрімала з отвореними очима, лише зовсім далеко ззаду чути було якийсь шелест: це більші грали „айнца". Я непорушно сидів у лавці, час від часу кидав оком на нещасного професора Терека та читав крадьки Йокаєвого „Золотого чоловіка". Бідняга Терек ходив сюди й туди, живо вимахував руками та оповідав нам про маратонську боротьбу. В такі хвилини він нічого не бачив і не чув. Як лише пірнув у старинну історію, подобав зовсім на залюбленого тетервака.

А як при кінці години задзвонив дзвінок, я мого „Золотого чоловіка" сховав у лавку, а Терек усе ще не впорався з маратонською битвою.

— Життям стодевятьдесять двох героїв заплатили Атени цю побіду, що на віки остане найкращим листочком у лавровому вінку її слави...

Та ми не дали йому далі говорити, лише вибігли з криком:

— Слава Богу! На віки віков амінь!

При іспиті зрілости прийшла знову на денний порядок маратонська битва.

Мене питалися про золоту буллю, про битву біля Могача, про Мартина Лютра, про відкриття Америки. Я знав усе.

— Може буде досить? — спитав помало боязко директор і при тому кинув оком на міністерського представника.

— Ще лише про маратонську битву — сказав проф. Терек і таксамо боязко глянув на цього високого представника.

Я оставив міністерському представникови, щоби рішився, а він не обзивався. Я почав із розпучливою рішучістю:

— Життям сто девятьдесять двох героїв заплатили Атени цю побіду, що на віки стане найкращим листочком у лавровому вінку її слави...

Після того мене нараз схопив страшний кашель, що я мало не вдушився та не міг вимовити ні словечка. (Пощастило мені, коли я сказав, як я перестудився, хоч я звичайно, в таких випадках діставав біль голови, або зубів, як коли треба було).

Міністерський представник прошив очима нещасного Терека. Директор триюмфував.

— Вистане!

Я сів скромно та покірно, наче який мученик. На мому лиці можна було відчитати: „Нещасний я! Чому мені той проклятий кашель перешкодив докінчити говорити все про маротонську битву!" Тимчасом моє серце раділо, бо я відчував, що я „матурус", зрілий. Я знав, що відтепер могтиму ходити по каварнях, з палицею в руці, та що ніхто більше в світі не посміє спитати, коли була маратонська битва.

Коли я потім записався до університету, питали мене багато ріжного. Питалися мене, чи вмію грати в білярд і чи розуміюся на тароку? Пізніше, чи я вмію фехтуватися, чи підписую векслі й таке інше. А про маратонську битву не було більше ні згадки. Взагалі приходилося відповідати на питання, яких ми в школі навіть не торкалися.

Минуло більше літ. Я думав, що світ уже забув про маратонську битву, а я мусів каятися за гріхи молодости. Було воно так:

Я переплив Егейське море поміж островами та плив до Атен. Вгорі, високо-високо знімалися фантастичні руїни Акрополя з марморними твердинями і велитенськими сходами, а внизу, у підніжу простягалося місто.

На цілій мандрівці супровожала мене дуже гарна пані, міс Кант. Ніхто не відав, відкіля приходить вона та куди йде. Подорожувала сама-самісінька, з дивною рішучістю пробивалася крізь юрбу в пристані та з веселою усмішкою снідала й вечеряла у корабельній їдальні. Носила „льорньон" (монокель) — і хоч я не люблю жінок з моноклем — він їй був дуже до лиця.

Міс Кант мусіла знати правило, що жінці, яка сама подорожує, не випадає зазнайомлюватися з кимнебудь, бо не розмовляла з ніким, хіба зі старшинами нашого корабля.

Як „Орест" оплив ріг Матапан (ріг Матапан, у старині Тенарон найбільше напівдень висунений ріг Европи на Мореї), весняний вітер привитав нас велитенськими бурунами. Корабель став страшно колихатися. Міс Кант стояла на чердаку недалеко від мене. Нараз вона впала в поморокu. Я хотів її придержати, випрямив руку, та вона гордо змірила мене очима від ніг до голови, не сказала ні словечка і зійшла в свою кабіну. Щойно пізніше бачив я її в Піревсі, де гарна Данаїда розмовляла щось із візниками.

Трохи пізніше стрінувся я з міс Кант на марморних сходах святині Ніке (Побіди) в Акрополі, яку Перікль побудував на спомин маратонської битви. Тепер також вона не звертала на мене уваги. Таксамо ні разу не глянула й на того настирливого Француза, що увихався біля стовпів святині та який ще на „Орестi" підкуплював прислугу, щоби його за столом садили недалеко від міс Кант.

Отже скажу ще раз: Міс Кант стояла поруч мене. Монокель держала в руці та задумана гляділа в сіру, мрачну далечінь. Вітер розбурхав їй волосся на чолі, а лице її, що звичайно було строго-поважне та холодне, висловлювало в цій хвилині незвичайну ніжність.

Я відчував, що міс Кант у тій хвилині думала над тим, якби то заговорити до мене. Може вже їй надокучила ця мовчанка тай хоче бути, як і інші жінки: почути якийсь комплімент, якесь ніжне слово.

Тимчасом горбатий провідник пояснював їй захриплим голосом: Там по тамтому боці бачите Гори Німф. Далі правобіч цей синій шпиль, це Пентелікон, славний марморними каменеломами.

— А по тамтому боці? — спиталася міс Кант.

— По другому боці знову море, а саме Маратонський залив, де була маратонська битва.

Маратонська битва? Тут і я мав би сказати яке слово. І, напів обернений до провідника, став я говорити: „Життям сто-девятьдесять двох героїв заплатили Атени цю побіду, що навіки остане найкращим листочком у лавровому вінку їх слави".

Міс Кант нараз обернулася до мене. Хвилиночку гляділа на мене з усміхом, а потім нараз спиталася мене милим, трохи збентеженим голосом:

— А прошу вас, пане, коли була ця маратанська битва?

Маратонська битва! Колиб мене спиталася щось про золоту буллю, про битву під Могачем, про Лютра, або про Америку, я знав би все. Та ні! Саме про маратонську битву мусіла спитатися мене. Нараз почув я задушливу студентську атмосферу, почув хрипливий голос професора Терека, гук льокомотиви на стації, побачив рядки повісти „Золотого чоловіка", а потім наслідком якоїсь дивної асоціяції ідей, напав мене сильний кашель, так що я мало не вдушився і більше не міг промовити ні словечка...

Міс Кант глянула на мене з розпукою, а проводир постукав мені мені пястуком по плечах. Може боявся, що я лежати вже буду мертвий на цих сходах, як сто девятьдесять третя жертва маратонської битви.

Як я прийшов до себе, побачив я міс Кант угорі на Партеноні. Біля неї надскакував той Француз, живо вимахував руками та говорив їй щось. Може оповідав їй про маратонську битву. Міс Кант сміялася та слухала його.

Тоді я сказав собі, що більше взагалі не буду вчитися про маратонську битву. В честь міс Кант це місце повинно було остатися пустим у моїй памяти.

Японці хочуть риби.

ЛОВИТЬ РИБУ ТА ЧИТАЄ КНИЖКУ.

Чеський подорожник Богумил Поспішіль, що подорожував по Японії, оповідає, що бачив безробітного Японця з вудкою в одній, а книжкою в другій руці. Що читав, не знаю, зате знаю, що обідав. Нараз стрясся та витягнув з широкою усмішкою рибу на беріг, обшкробав її, ножиком покраяв на менші кусники й тутже взявся їсти зі смаком, а „закусував" рижом із деревляної коробочки. Одначе всього рижу не зїв. Обережно, щоби не впало ніодно зеренце рижу, заткав коробочку накривкою, заложив щось на гачок, вкинув вудку у воду, взяв книжку знову в руку й читав. Другу рибу стрінула певно така сама доля.

Японія була би рада кòлиб всі її безробітні так живилися. Позбулася би справи безробіття. Та в японських водах риби дуже мало. Зате в большевицьких східних водах риби дуже багато. Самими „штокфішами" (сушена на воздусі риба, вахня) можна би запасти ввесь світовий торг. Після російсько-японської війни (1905 р.) Японія дістала право ловити рибу на російських побережах. Тоді повстало багато японсько-російських підприємств для ловлі риби.

Кожда хуртовина викидає на побережа великі маси риби, званої „камса". Вони гниють і заповнюють повітря широко й далеко трійливим смородом. Уживати цю рибу для виробу оливи чомусь заборонено. Біля Владивостоку сітями можна наловити за чотири години найменше пять тисяч пудів риби. Часто за чверть, найдалі за пів години сіть так наповниться камбалами (яких є щось тридцять родів), що треба рибу наново викидати в море, щоби сіть не розірвалася. Є тут і інші роди риби, та ніхто не старається зужиткувати їх промислово. Тому то тут риби від непамятних часів лише множилися, як ніде в світі. Колиб ця територія дісталася Японцям, то вони напевно створили би там великий промисл і мали би навіки стільки риби, що навіть і десятькратно більше населення Японії не зïло би її.

Треба теж згадати про невичерпану скількість морської „капусти" — трави. Перед війною фірма Дембі-Семенов і Кайзерлінг на Сахаліні скуповувала цю „капусту" в Татарському проливі, а продавала в Китаю. Цієї „капусти" можна правильно добувати міліони пудів.

Большевицький уряд досі не присвятив цьому промислови такої уваги, на яку він заслугував би. Фабрики Дембі, Біріча й інші перейшли до большевицьких рук, одначе досі не осягнули максимум виконности. Рибалкам на Камчатці большевицький спосіб не подобається. Мусять продавати зловлену рибу за ціну багато меншу ніж перед війною, а большевицька влада цюж рибу продає Японцям за золоту валюту. Є лише кілька російських добре просперуючих менших підприємств. Майже всі великі підприємства є в руках Японців, зовсім незалежних від усяких госторгів, внешторгів чи кооператив.

Російські рибалки лише крутять головами та кажуть: „Усьо пайдьот к чорту. Да, да, Японци нам даже рибу базьмут!"

У мадярській робітні.

— Ах! Чому ви вибираєте для своїх портретів такі страшні лиця?

— Дуже перепрошую, та це, що пані взяли за портрет, це лише — зеркало...

У звіринці.

Івась: Мамо, чому лев має таку велику голову?

Мама: Щоби не міг її перетиснути крізь крати клітки.

ЩАСЛИВИЙ ХЛОПЕЦЬ.

У містечку Екеплюгас де Льобрегат біля Барсельони (Еспанія) 15-літній хлопець Хуан Ґальвез знайшов несподівано скарб: старі еспанські монети або т. зв. дублони. Хлопець вертався зі школи, коли нараз його попросили, щоби відніс старий стіл із одного дому до декана, що жив при церкві. Хлопець згодився занести стіл, за що одержав невеличку заплату. Та по дорозі змучився, потім нараз випустив стіл на землю. Наслідком упадку отворилася тайна шуфляда в столі, а зі шуфляди випали золоті монети з часів короля Карла II. та Карла V.

Хлопець зібрав гроші до кишень і пішов далі. Як поставив стіл перед приходством, відчинилася знову скринка та знову висипалося багато грошей.

Чесний хлопчина віддав усі гроші деканови, а цей винагородив його відповідно. Виявилося, що за останні місяці стіл цей, який був власністю декана, був у кількох місцях. Позичали його на шкільні свята та до виборчого льокалю в містечку. Перебув спокійно бурливі вибори та щойно тепер видав зі себе заховані гроші.

Цвіти.

— Від чого маєте такий синяк під оком?

— Жінка кинула в мене цвітами.

— То з того ви малиб такі синяки?!

— Знаєте, між цвітами була також велика ваза!

На моряцькому іспиті.

Капітан (питається юнака при іспиті): Що зробите, коли ненадійно зніметься хуртовина?

— Закину якір.

— А як зніметься сильніша хуртовина?

— Закину другий якір.

— А як прийде ще сильніша хуртовина?

— Ще один якір.

— Гов! А відкіляж візьмете стільки якорів?!

— А відкіля ви візьмете стільки хуртовин, пане капітане?

— Тетко, — питається маленька Олюнька — чому ти сиплеш пудер собі на личенько?

— Щоби бути гарною.

— О, то мені здається, тетко, що ти не маєш доброго пудру!

Три тисячі тон китового мяса.

Майже в усіх країнах збут маргарини упав останніми роками, а разом з тим замітна велика надвишка китового мяса та товщу. Найбільше це відбивається на Норвегії, яка найбільше досі продавала того мяса та товщу. Тому розумують, якби то інакше вихіснувати китове мясо, бо лише так можна забезпечити понлатність ловлі китів. Минулого року почали були переробляти відпадки на корм для худоби, що подобає на рибячу мучку. Тепер уживатимуть також китового мяса (що є дуже похоже на воловину) для виробу харчових артикулів для людей. Кораблі, які безпосередньо на підбігуновій території витоплюють китовий товщ із зловлених китів, цього року дістали улаштовання для виробу екстракту з китового мяса.

Насамперед китове мясо будуть варити у воді та рибячім товщі, потім молотимуть його в машині та в такому стані напихати до спеціяльних комор. Оконечно перероблюватимуть це розварене та змелене мясо в Норвегії. За обрахунками вже цього року з підбігунових околиць привезуть до Европи шість міліонів фунтів, себто 3,000 тон розвареного китового мяса. Випробували, що зі сто тон китового мяса можна виробити щонайменше двадцять тон екстракту, на який сподіваються в Европі дуже доброго збуту. Кажуть, що той екстракт таксамо смачний як екстракт із найліпшого волового мяса, а продаватимуть його дешевше, тому стане, мовляв, улюбленою стравою.

СВІТОВА ВІЙНА ДВАЦЯТЬ РОКІВ ТОМУ. — 8. СЕРПНЯ. — ДОПОМОГА БЕЛЬГІЇ.

(29)

Перший британський експедиційний корпус виладувався о Остенді, Калє й Дункірці, у Франції, в числі 22,000 вояків. В числі перших полків були найліпші британські полки. Ці полки стрінули французькі офіцири, які пособляли їх виладуванню з кораблів на сушу. Корпус негайно почав марш до Наміру, щоб скорше прийти на поміч бельгійським військам. Британська воєнна й торговельна фльота зорганізували перевіз війська й припасів для армії з Англії на сушу.

Біля Лежу припинено боєві операції на дві години. Це припинення сталося тому, щоб Німці й Бельгійці могли вишукати поранених на побоєвищі та поховати трупи. Бої були такі завзяті й такі вперті, що годі було інакше пособити пораненим, або ховати трупи, щоб вони не гнили й не затроювали повітря. Дві години відпочивали війська на своїх позиціях у боєвій поготівлі. Після того знову почався гарматний бій.

Італія заявила, що вона буде триматися невтрально й не проголосить війни ні Австрії ні Німеччині, якщо вони не нападуть на неї. Тимчасом італійський уряд вважав потрібним приготовитися до всяких несподіванок, а тому він змобілізував армію. Король Віктор-Емануїл заявив, що він цілком згоджується з думкою кабінету міністрів, що Італія мусить триматися невтрально. Він сподівався, що Італії европейський конфлікт не зачепить.

Разом з тим Німеччина розпочала воєнні операції на російському фронті. Німеччина зібрала 400,000 війська в районі Екенас, звідки воно мало наступати на Петербург та на Фінляндію. Спочатку російська армія не давала відповідного відпору ворогови, а тому німецькі полки швидко йшли вперед. Це підбадьорювало Німців і дало їм можність звернути всю свою увагу на бельгійсько-французький фронт, де бої набирали все більше кривавого характеру й ширших розмірів.